

Iisalmen kaupungin talous- ja toimintasuunnitelman 2025–2027 laadintaohje

Sisällys

1. Yleinen taloudellinen kehitys.....	2
1.1. Kuntatalous	3
1.2. Iisalmen kaupungin taloudellinen tilanne.....	4
2. Kaupunkistrategia	4
2.1 Strategisten tavoitteiden asettaminen ja seuranta	5
2.2 Riskiarvio	5
3. Vuoden 2025 talousarvion laadinta.....	6
3.1 Verotulot ja valtionosuudet	8
3.2 Toimintakulut.....	8
3.3 Investoinnit.....	9
3.4 Tietojärjestelmähankinnat	10
3.5 Iisalmen vesi -liikelaitos.....	10
3.6 Käyttösuunnitelmien hyväksyminen	11
3.7 Vuoden 2025 talousarvion ja vuosien 2026-2027 taloussuunnitelman valmisteluaikataulu	12
4. Vuosien 2026-2027 taloussuunnitelman laadinta.....	14
5. Vuoden 2025 talousarvioraami.....	15

1. Yleinen taloudellinen kehitys

Suomen talouden kehitys on ollut selvästi heikompaa kuin verrokkimaissa vuodesta 2022 lähtien. Syinä heikompaan kehitykseen ovat olleet ennen muuta palveluiden viennin ja rakentamisen väheneminen. Taantuma on alkanut jo aiemmin ja on syvempi kuin aiemmin on arvioitu. Suomen talous supistui vuonna 2023 prosenttiin, kun tuotannon määrä laski jyrkästi viime vuoden jälkimmäisellä vuosipuoliskolla. Kuva talouden tilasta on edelleen epäselvä.

Viime vuoden heikko talouden kehitys ja tietojen tarkentuminen on laskenut selvästi ennustetta vuoden 2024 bruttokansantuotteesta (BKT). Vaikka talouden odotetaan kääntyvän kasvuun kuluvan vuoden aikana, ei BKT:n odoteta kasvavan vuositasolla viime vuodesta (ennakoitu BKT:n kasvu vuonna 2024 0 %). Vuonna 2025 BKT:n ennustetaan kasvavan 1,6 %.

Keskipitkällä aikavälillä talouden tuotannon arvioidaan kasvavan potentiaalista tuotantoa nopeammin, koska tuotanto on edelleen normaalikapasiteettinsa alapuolella vuonna 2027. Vuonna 2026 BKT:n ennustetaan kasvavan 1,5 %, vuonna 2027 1,3 prosenttia ja vuonna 2028 1,1 prosenttia.

BKT:n kasvua tukee yksityisten investointien kasvu, joiden arvioidaan elpyvän markkinakorkojen laskun ja vihreään siirtymään liittyvien panostusten seurauksena. Myös työllisyyden kasvun arvioidaan jatkuvan keskipitkällä aikavälillä. Vuonna 2027 työllisyysaste nousee 75,3 prosenttiin ja on vuonna 2028 76,1 prosenttia. Työllisyyden kasvuun vaikuttaa suhdannekehityksen lisäksi hallituksen työllisyystoimet. Työttömyysasteen arvioidaan puolestaan laskevan 6,2 prosenttiin vuonna 2028.

Lähde: Valtiovarainministeriö: Taloudellinen katsaus, kevät 2024,
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165572/VM_2024_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

1.1. Kuntatalous

Vuonna 2024 kuntatalouden tilanne on Suomessa haastava. Kuntien tilanne on heikentynyt, mikä johtuu useista tekijöistä, kuten valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta, verotulojen kasvun vaimeudesta sekä toiminta- ja erityisesti korkomenojen kasvusta.

Kuntatalouden heikkenemistä selittävät myös rakenteelliset tekijät, kuten väestön ikääntyminen, joka kasvattaa julkisia menoja jatkuvasti. Ilman lisätoimia kuntien alijäämä syvenee, mikä heijastuu kuntien kykyyn tarjota palveluita ja tehdä investointeja.

Vuonna 2024 kuntatalouden näkymät ovat siten haasteelliset, ja tilannetta pyritään tasapainottamaan sopeutustoimilla, jotka kuitenkin lyhyellä aikavälillä saattavat edelleen heikentää kuntien taloudellista asemaa ennen kuin parannuksia on odotettavissa pidemmällä aikavälillä.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyy kunnille ja kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille 1.1.2025. Samassa yhteydessä kuntien vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta laajenee. Uusiin ja laajeneviin tehtäviin myönnetään täysimääräinen valtionosuusrahoitus.

Kuntatalouden tulojen ja menojen epätasapaino syvenee lähivuosina erityisesti kasvavien kustannusten, investointipaineiden ja hyvinvointialueuudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja takaisinperinnän seurauksena.

Synkkenevä kuntatalouden tilanne asettaa haasteita taloudenpidolle ja vaatii huolellista suunnittelua ja toimenpiteitä tulevaisuuden varalle. Kuntatalouden menot voivat osoittautua painelaskelmaa maltillisemmiksi, mikäli kunnat ja kuntayhtymät pystyvät sopeuttamaan sekä palveluverkkoaan että toimintaansa vastaamaan pienenevää palvelutarvetta ja rahoitusta.

Lähde: Valtiovarainministeriö: Kuntatalousohjelma vuosille 2025-2028. Kevät

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165571/VM_2024_33.pdf?sequence=1&isAllowed=y

1.2. Iisalmen kaupungin taloudellinen tilanne

Hyvinvointialueuudistus muutti pysyvästi kuntien rahoituspohjaa ja valtionosuuksien laskentaperusteita. Samaan aikaan kustannukset ovat nousseet ja poistot kasvaneet. Talousennusteiden mukaan Iisalmen kaupungin hyvä talouskehitys on muuttumassa ja taloussuunnitelma on alijäämäinen.

Taloustilanne on tällä hetkellä vakaa ja talous kestää muutamia alijäämäisiä vuosia. Tarvetta ”äkkijarrutukseen” ei ole. Kuntatalouden oikaiseminen sekä päätösten toimeenpano ja vaikuttavuus vievät vuosia ja siitä syystä työ oli perusteltua aloittaa jo vuonna 2024. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt talouden tasapainotusohjelman vuosille 2024-2027, jonka toimeenpano tapahtuu taloussuunnittelun yhteydessä.

Kuntalain mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ja että taloussuunnitelma on tasapainossa tai ylijäämäinen.

Oikea-aikaisen talouden tasapainottamisen tavoitteena on kääntää talouden kehityssuunta siten, että talouden tasapaino saavutetaan viimeistään vuonna 2027. Tavoite tarkoittaa sitä, että tulot kattavat menot eikä alijäämää synny.

Talous- ja toimintasuunnitelma 2025-2027 on alijäämäinen 13,1 M€. Talouden tasapainotusohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden lisäksi tarvitaan lisää talouden sopeuttamistoimia, jotta kaupunkistrategian mukainen tavoite saavutetaan.

2. Kaupunkistrategia

Iisalmen kaupunkistrategian toiminta-ajatuksena on huolehtia asukkaiden hyvinvoinnista sekä vahvistaa koko seudun kilpailukykyä ja vetovoimaa. Kestävä, tasapainoinen kuntatalous, jossa tulot kattavat menot, mahdollistaa kaupunkistrategian mukaisen toiminnan kehittämisen ja palveluiden tarjonnan.

Varmistaakseen kaupunkistrategian toteutumista Iisalmen toteutti vuonna 2024 talouden tasapainotusohjelman laatimisen vuosille 2024-2027.

Kaupunkistrategia löytyy kokonaisuudessaan täältä:

<https://iisalmi.fi/iisalmen-kaupunki/hallinto-ja-paatoksenteko/kaupunkistrategia/>

Toimialat ja vastuualueet laativat talousarviotavoitteet ja mittarit kaupunkistrategian pohjalta käyttäen apuna talous- ja toimintasuunnitelman laadintaohjeen liitteenä olevia tavoitetaulukoita.

2.1 Strategisten tavoitteiden asettaminen ja seuranta

Iisalmen kaupungilla on käytössä Targetor Pro -raportointiohjelma, joka mahdollistaa strategisten tavoitteiden asettamisen ja seurannan sähköisesti. Strategia pilkotaan konkreettisiksi käytännön tavoitteiksi ja toimenpiteiksi. Lisäksi tavoitteille asetetaan mittarit.

Toimialojen talouspäälliköt tai nimetyt vastuuhenkilöt kirjaavat Targetor Pro -ohjelmaan tavoitteet, tavoitteiden toteuttamiseksi tehdyt toimenpiteet, mittarit sekä tavoitteiden toteumatiedot.

2.2 Riskiarvio

Toimialat tekevät talousarviovalmistelun yhteydessä riskiarvion, joka sisällytetään toimialan talousarvioon. Toimialojen tulee arvioida seuraavia riskiluokkia:

- strategiset riskit, jotka liittyvät usein ulkoisten tapahtumien muutoksiin, pitkän aikavälin suunnitelmiin, strategiaan tavoitteisiin tai sidosryhmäyhteistyöhön,
- toiminnalliset riskit, jotka liittyvät päivittäiseen toimintaan,
- taloudelliset riskit, jotka liittyvät taloudellisiin ja rahoituksellisiin tekijöihin sekä
- vahinkoriskit, jotka aiheutuvat odottamattomista ja äkillisistä tapahtumista.

Riskiarvioinnissa tulee käyttää apuna Iisalmen kaupungin hyvän hallinto- ja johtamistavan sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjetta:

<https://iisalmi.fi/iisalmen-kaupunki/hallinto-ja-paatoksenteko/paatoksenteko/hallinnon-saannot/>

Toimialakohtaisten merkittävimpien riskien kartoitus ja päivitys toteutetaan käyttämällä Targetor pro -raportointiohjelmaa, jonne merkittävimmät riskit kirjataan. Järjestelmään muodostuu kaupungin riskirekisteri.

Toimialojen talouspäälliköt tai nimetyt vastuuhenkilöt tallentavat toimialan merkittävimmät riskit Targetor Pro -ohjelmaan. Riskit tulee olla kirjattuna järjestelmään **11.10.2024 mennessä**.

Targetor Pro -raportointijärjestelmä toimii riskien seuranta- ja raportointityökaluna strategisten tavoitteiden ja mittarien seurannan tapaan.

3. Vuoden 2025 talousarvion laadinta

Talous- ja toimintasuunnitelma laaditaan vuosille 2025-2027, joista ensimmäinen on talousarviovuosi. Toimielimet esittävät vuosien 2025-2027 taloussuunnitelmissa menot ja tulot omalla toimialallaan.

Luettelo käytössä olevista meno- ja tulotileistä löytyy intranetistä kohdasta Talous-Tilikartat-Tulostilit. Talousarvioehdotus laaditaan meno-/tulolajitasolla. Määrärahat esitetään verottomina (ALV 0 %), kun toiminnot kuuluvat vähennys- tai palautusoikeuden piiriin. Talousarvio laaditaan sadan euron tarkkuudella.

Toimielimien ja vesiliikelaitoksen käsittelemien talousarvio- ja investointiesitysten tulee olla valmiita ja tallennettuina taloussuunnitteluohjelmaan (Raindance -budjetointi) ja asianhallintajärjestelmään **11.10.2024 mennessä**.

Toimielimien tulee talousarvion laadinnan yhteydessä hyödyntää talouden tasapainotusohjelman valmistelun yhteydessä käsiteltyjä toimialakohtaisia toimenpideesityksiä.

Toimialakohtaiset osat talousarviokirjasta laaditaan erillisinä asiakirjoina asianhallintajärjestelmä IITA:n ja liitetään lautakuntakäsittelyn jälkeen osaksi kaupunginhallituksen käsittelyyn menevää talousarviokirjaa. Asiakirjapohjat lähetetään toimialojen talousvastaaville elokuussa. Tavoitteiden asetannassa tulee käyttää laadintaohjeen liitteenä olevaa taulukkomuotoa.

Tytäryhteisöt toimittavat talousarvioesitykset ja – tavoitteet **11.10.2024 mennessä**.

3.1 Verotulot ja valtionosuudet

Verotuloennusteen laatimisessa on käytetty Kuntaliiton verotuloennustetta, jota päivitetään seuraavan kerran syksyllä 2024. Verotuloennusteiden päivittyminen voi muuttaa talousarvion laadintaperusteita. Verotuloennuste vuodelle 2025 on tehty käyttäen vuoden 2024 veroprosentteja.

Verotuloja arvioidaan kertyvän vuonna 2025 n. 44,0 M€, lisäys vuoden 2024 toteumaennusteeseen 1,6 M€ (3,8 %).

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
KUNNALLISVERO	66 203 000	67 179 000	69 935 000	33 299 000	31 254 000	32 850 000	34 427 000	35 005 000
YHTEISÖVERO	5 504 000	7 615 000	8 003 000	5 886 000	4 996 000	5 055 000	5 322 000	5 675 000
KIINTEISTÖVERO	5 321 000	5 874 000	6 055 000	6 328 000	6 188 000	6 140 000	6 140 000	6 140 000
VEROT YHTEENSÄ (M€)	77 028 000	80 668 000	83 993 000	45 513 000	42 438 000	44 045 000	45 889 000	46 820 000

Valtionosuuksia arvioidaan saatavan vuonna 2025 n. 22,4 M€, lisäys vuoteen 2024 1,1 M€ (4,9 %). TE2024-uudistuksen rahoitus on osa peruspalvelujen valtionosuutta.

Valtionosuusennuste 2025-2027

	TP 2020	TP 2021	TP 2022	TA 2023	TA2024	TA 2025	TA 2026	TA 2027
Peruspalvelujen valtionosuus	43 111 000	40 965 000	42 433 000	13 537 000	11 734 000	14 008 000	13 715 000	13 215 000
Valtionosuuden tasaus	10 631 000	11 522 000	12 614 000	7 496 000	7 387 000	7 410 000	7 409 000	7 409 000
OKM:n valtionosuus	-1 383 000	-1 502 000	-1 343 000	-1 439 000	-1 411 000	-1 411 000	-1 411 000	-1 411 000
Verotulomenetysten kompensatio	10 504 000	10 554 000	12 042 000	3 681 000	3 679 000	2 440 000	2 585 000	2 752 000
YHTEENSÄ	62 863 000	61 539 000	65 746 000	23 275 000	21 389 000	22 447 000	22 298 000	21 965 000

Vuoden 2025 valtionosuuslaskelmia päivitetään seuraavan kerran syksyllä 2024. Lopulliset päätökset vuoden 2025 valtionosuusrahoituksesta saadaan loppuvuodesta 2024.

Verotulo- ja valtionosuusennusteet täsmentyvät syksyn aikana. Mahdolliset muutokset ennusteissa huomioidaan talousarviovalmistelun edetessä. Muutokset voivat muuttaa myös annettua talousarvioraamia.

3.2 Toimintakulut

Lähtökohtana vuoden 2025 talousarvioraamia laadittaessa ovat olleet vuoden 2024 talousarvion toimintakulut ja -tuotot. Määrärahalisäykset vuoden 2024 talousarvioon on yksilöitävä ja perusteltava.

Henkilöstömenot lasketaan vuoden 2025 talousarvioesitykseen 1.6.2024 voimassa olevan palkkatason mukaisesti korotettuna 1,3 %:lla (sis. varauksen uusille sopimuskorotuksille).

Henkilösivukulut tarkennetaan syksyllä talousarviovalmistelun yhteydessä, kun työnantajamaksut vuodelle 2025 varmistuvat.

Tuntipalkat toimialat laskevat talousarvioon itse edellä mainittuja perusteita käyttäen.

Talousarvioon sisällytetään ulkoiset ja sisäiset erät. Sisäiset erät budjetoidaan keskitetysti talouspalvelujen toimesta, joten toimialat ja vastuualueet syöttävät taloussuunnitteluohjelmaan ainoastaan ulkoiset menot ja tulot.

Kaupungin ja Iisalmen Veden keskinäisten erien kirjauksissa (tuotot/kulut) tulee käyttää myös kumppanikoodia (9200 = kaupunki ja 9201 = Iisalmen Vesi). Kaupungin ostot ja myynnit Iisalmen Vedelle budjetoidaan kumppanikoodilla 9201. Iisalmen Veden ostot ja myynnit kaupungille budjetoidaan kumppanikoodilla 9200.

3.3 Investoinnit

Vuoden 2025 investointisuunnittelun lähtökohtana on voimassa oleva talous- ja toimintasuunnitelma 2024-2026. Investointisuunnitelma laaditaan vuosille 2025-2029. Investointisuunnitelma ja -raami tarkentuvat talousarviovalmistelun yhteydessä.

Kaupunki ei pysty rahoittamaan investointeja tulorahoituksella, vaan rahoitus tapahtuu pääosin velan ottamisella. Tästä syystä kaikki investoinnit on harkittava erityisen tarkkaan.

Lähtökohtana on, että vain pakolliset tai kaupungin palvelutuotannon ja kehittämisen kannalta välttämättömät investoinnit toteutetaan. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti investointihankkeiden käyttötalousvaikutuksiin.

Perusparannukset, uusinvestointien ja irtaimen omaisuuden osalta alle 10 000 euron investoinnit ja hankinnat käsitellään pääsääntöisesti kertapoistoina talousarvion käyttötalousmenona. Kiinteistöjen purkukustannukset budjetoidaan käyttötalousmenoihin.

3.4 Tietojärjestelmähankinnat

Iisalmen kaupunki toteuttaa kaupunkistrategian digitalisaatiota koskevia tavoitteita suunnitelmakaudella. Talousarviovalmistelun yhteydessä tiedossa olevista tietojärjestelmien kehittämishankkeista vuosina 2025-2027 tulee lähettää tiedot tietohallintokoordinaattorille (pasi.niva@iisalmi.fi) **11.10.2024 mennessä**. Tietohallintokoordinaattori koordinoi tietojärjestelmien kehittämishankkeita yhteistyössä toimialojen kanssa.

3.5 Iisalmen vesi -liikelaitos

Liikelaitoksen talousarviossa noudatetaan samoja talousarvioperiaatteita kuin kunnan ja kuntayhtymän talousarviossa. Talousarvio laaditaan kalenterivuodeksi. Taloussuunnitelma laaditaan vähintään kolmeksi vuodeksi eteenpäin. Talousarviovuosi on suunnittelukauden ensimmäinen vuosi.

Liikelaitoksen johtokunnan on valmisteltava liikelaitoksen talousarvio ja – suunnitelma ja esitettävä se valtuustolle tässä ohjeessa esitetyillä perusteilla ja aikataulussa. Johtokunnan esitys liitetään osaksi kaupunginhallituksen esitystä talous- ja toimintasuunnitelmaksi valtuustolle.

Liikelaitoksen talousarviossa on tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Niissä esitetään liikelaitokselle asetettavat tavoitteet ja niiden toteutumista mittaavat tunnusluvut, talousarvioperustelut ja budjettilaskelmat.

Kunnallisen liikelaitoksen talouteen sovelletaan kunnan taloutta koskevia säännöksiä kuitenkin siten, että

- liikelaitoksen talousarvio ja – suunnitelma laaditaan kaupungin talousarviosta ja – suunnitelmasta erillisenä osana ja
- liikelaitoksen talousarviossa ja – suunnitelmassa on tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa.

Liikelaitoksen talousarvio- ja suunnitelma on siten kaupungin talousarvion ja – suunnitelman

erillinen osa. Tämä tarkoittaa sitä, että liikelaitoksen käyttötalous ja investoinnit eivät sisälly määrärahoina ja tuloarvioina kaupungin talousarvioon.

Liikelaitos toimittaa talousarvio- ja –suunnitelmätiedot tämän ohjeen mukaisesti.

3.6 Käyttösuunnitelmien hyväksyminen

Käyttösuunnitelmilla toimielimet ja liikelaitoksen johtokunta jakavat määrärahat ja tuloarviot osamäärärahoiksi ja osatuloarvioiksi sekä asettavat tarkennetut tavoitteet.

Käyttösuunnitelmien laadinnan ja muiden toimintaa ohjaavien toimenpiteiden yhtenä tavoitteena on valtuuksien ja vastuiden jakaminen siten, että tavoitteet voidaan saavuttaa.

Käyttösuunnitelmien hyväksymisaikataulu on esitetty kappaleessa 3.7.

3.7 Vuoden 2025 talousarvion ja vuosien 2026-2027 taloussuunnitelman valmisteluajataulu

Aikataulua tarkennetaan syksyn kokousaikataulujen varmistuttua (muutokset ovat mahdollisia).

Syyskuu

- 8-9/2024 Toimielimien ja liikelaitoksen talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitysten valmistelu
- 8-9/2024 Investointisuunnitelman 2025-2029 valmistelu
- 28.8.2024 Kaupunginvaltuuston seminaari: strategian toteutumisen arviointi ja välitarkastelu, katsaus talousarviovalmisteluun 2025-2027
- 25.9.2024 Liikelaitoksen talousarvioehdotuksen käsittely liikelaitoksen johtokunnassa

Lokakuu

- 7.10.2024 Kaupunginvaltuuston talousarvioseminaari: talous- ja toimintasuunnitelma 2025-2027
- 8.10.2024 Talousarvioehdotuksen käsittely sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa
- 9.10.2024 Talousarvioehdotuksen ja investointisuunnitelman käsittely teknisessä lautakunnassa
- 11.10.2024 Tytär-yhteisöjen talousarvioesitysten toimittaminen kaupunginhallitukselle (viimeistään)
- 28.10.2024 Toiminta- ja taloussuunnitelman 2025-2027 valmistelutilanteen katsaus kaupunginhallituksessa

Marraskuu

- 4.11.2024 Toiminta- ja taloussuunnitelman 2025-2027 valmistelutilanteen katsaus kaupunginhallituksessa sekä veroprosenttiesitykset vuodelle 2025
- 11.11.2024 Kaupunginvaltuuston talousarvioseminaari: talous- ja toimintasuunnitelma 2025-2027.
Kaupunginvaltuuston kokous: veroprosenttien määrittäminen vuodelle 2025
- 18.11.2024 Talous- ja toimintasuunnitelman 2025-2027 käsittely ja hyväksyminen kaupunginhallituksessa
- 25.11.2024 Lisäpäivä (käytetään tarpeen mukaan) talous- ja toimintasuunnitelman

käsittelyyn

Joulukuu

- 2.12.2024 Talous- ja toimintasuunnitelman 2025-2027 käsittely ja hyväksyminen kaupunginvaltuustossa
- 16.12.2024 Talousarvion 2025 täytäntöönpano-ohjeen hyväksyminen kaupunginhallituksessa
- 12/2024- Toimielimien ja liikelaitoksen talousarvioiden käyttösuunnitelmien vahvistaminen

Tammikuu

- 01-02/2025 Toimielimien ja liikelaitoksen talousarvioiden käyttösuunnitelmien vahvistaminen

4. Vuosien 2026-2027 taloussuunnitelman laadinta

Toimielimet ja liikelaitos esittävät toimintatulo- ja toimintamenoarviot taloussuunnitelmavuosille 2026-2027.

Laskentaperusteet näille vuosille ovat seuraavat:

- Taloussuunnitelman valmistelussa lähtökohtana tulee olla voimassa oleva kaupunkistrategia ja tavoitteena tulee olla talouden tasapaino suunnitelmakaudella (tulot kattavat menot ja vuosikate riittää kattamaan poistot).
- Talouden tasapainotusohjelma vuosille 2024-2027 on huomioitava taloussuunnittelussa. Mahdolliset toiminnalliset tai taloudelliset muutokset on huomioitava arvioissa.

5. Vuoden 2025 talousarvioraami

Talousarvioraamin 2025 tuloslaskelma on esitetty alla. Talousarvioraamin 2025 toimintakate on -60,3 M€ ja tilikauden ennakoitu alijäämä -3,4 M€.

Talousarviovalmistelussa on lähdettävä siitä, että toimialat kartoittavat kaikki mahdollisuudet toimintatuottojen lisäämiseen ja toimintamenojen sopeuttamiseen. Lähtökohtana tulee ensisijaisesti olla tasapainoisen (tulot kattavat menot) taloussuunnitelman laatiminen vuosille 2025-2027.

Talouden tasapainottamisessa tulee huomioida talouden tasapainotusohjelman valmistelun yhteydessä kartoitetut toimenpide-esitykset.

Tuloslaskelma 2025-2027

	TA 2024	TA Muutettu 2024	TA 2025	TA 2026	TA 2027	Muutos 2024-2025, %
Toimintatuotot	35 268 100	35 268 100	37 575 707	37 575 707	37 575 707	6,5
Toimintakulut	-92 215 900	-92 215 900	-97 850 411	-99 144 996	-99 824 996	6,1
Henkilöstökulut	-53 438 900	-53 438 900	-55 668 922	-56 504 524	-57 184 524	4,2
Palkat ja palkkiot	-43 218 700	-43 218 700	-45 266 155	-45 899 881	-46 129 381	4,7
Eläkekulut	-8 928 000	-8 928 000	-9 440 227	-9 572 390	-9 620 252	5,7
Muut henkilösivukulut	-1 292 200	-1 292 200	-1 408 039	-1 427 752	-1 434 891	9,0
Palvelujen ostot	-22 575 100	-22 575 100	-24 263 175	-24 602 860	-24 602 860	7,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-8 412 000	-8 412 000	-8 521 356	-8 640 655	-8 640 655	1,3
Avustukset	-4 944 500	-4 944 500	-6 651 558	-6 651 558	-6 651 558	34,5
Muut toimintakulut	-2 845 400	-2 845 400	-2 745 400	-2 745 400	-2 745 400	-3,5
Toimintakate	-56 947 800	-56 947 800	-60 274 703	-61 569 289	-62 249 289	5,8
Verotulot	42 368 000	42 368 000	44 045 000	45 889 000	46 820 000	4,0
Valtionosuudet	21 472 900	21 388 900	22 447 000	22 298 000	21 965 000	4,9
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 154 500	-1 154 500	-1 422 500	-1 970 400	-1 970 400	23,2
Vuosikate	5 738 600	5 654 600	4 794 797	4 647 311	4 565 311	-15,2
Poistot ja arvion alentumiset	-8 762 300	-8 762 300	-8 800 000	-9 100 000	-10 900 000	0,4
Tilikauden tulos	-3 023 700	-3 107 700	-4 005 203	-4 452 689	-6 334 689	28,9
Poistoeron muutos	-763 900	-763 900	-765 400	-765 400	-765 400	0,2
Rahastojen muutos	1 340 000	1 340 000	1 340 000	1 340 000	1 340 000	0,0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-2 447 600	-2 531 600	-3 430 603	-3 878 089	-5 760 089	35,5

Toimialakohtainen talousarvioraami/toimintakate 2025:

Toimialakohtainen raami, toimintakate	TA 2024 muutettu	TA 2025/raami	Muutos 2024-2025, %
Elinvoima- ja konsernipalvelut	-11 265 900	-11 319 963	0,5
Sivistys- ja hyvinvointitoimiala	-36 583 700	-36 759 258	0,5
Tekninen toimiala	-8 099 300	-8 138 167	0,5
Tarkastuslautakunta	-44 400	-44 613	0,5
Ylä-Savon ympäristölautakunta	-864 600	-868 749	0,5
Ylä-Savon työllisyys- ja yrityspalvelulautakunta		-3 039 038	0,0
Maaseutuhallinnon yhteislahtakunta	-78 600	-78 977	0,5
Keskusvaalilautakunta	-41 500	-41 699	0,5
Jätehuoltolautakunta	30 200	30 345	0,5
Yhteensä	-56 947 800	-60 274 703	5,8

Talousarvioesitystä laadittaessa toimielimien tulee hyödyntää tilinpäätöksen 2023 toteumaa sekä vuoden 2024 talousarvion toteumatietoja. Talousarvion yksityiskohtaisen valmistelun ja käsittelyn aikana raamiin sisältyvät toimenpiteet käsitellään erikseen toimielimittäin. Tässä yhteydessä voi tulla muutoksia raamin sisältöön.

Keskeinen riski taloussuunnittelun näkökulmasta sisältyy verotulo- ja valtionosuusennusteisiin, jotka voivat vielä syksyllä muuttua siten, että annettua raamia joudutaan muuttamaan. Toinen keskeinen riski liittyy yleisen kustannustason kehitykseen.

Lisätietoja:

Talousarvion laadintaohje, päätöksenteko ja -aikataulu: talousjohtaja Eeva Suomalainen, eeva.suomalainen@iisalmi.fi, puh. 040 652 4002

Taloussuunnitteluohjelman käyttö, budjetointi ja tilipuitteet: talouspäällikkö Marja Marin, marja.marin@iisalmi.fi, puh. 040 543 4920

Investoinnit, investointisuunnitelma: talouspäällikkö Leena Miettinen, leena.miettinen@iisalmi.fi, puh. 040 588 9025

Henkilöstösuunnittelu: henkilöstöpäällikkö Eija Lyyra, eija.lyyra@iisalmi.fi, puh. 040 703 3

Tavoitteet - Tekninen toimiala

Ihana Iisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Inspiroiva Iisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Ihmeiden Iisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Kestävä kuntatalous

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Hyvinvoiva henkilöstö

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Digitalisaatio, tiedonhallinta ja tiedolla johtaminen

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Tavoitteet - Sivistys - ja hyvinvointi toimiala

Inspiroiva lisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Ihana lisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Ihmeiden lisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Kestävä kuntatalous

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Hyvinvoiva henkilöstö

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Digitalisaatio, tiedonhallinta ja tiedolla johtaminen

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Tavoitteet - Elinvoima- ja konsernipalvelut toimiala

Ihmeiden lisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Inspiroiva lisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Ihana lisalmi

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Kestävä kuntatalous

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Hyvinvoiva henkilöstö

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Digitalisaatio, tiedonhallinta ja tiedolla johtaminen

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Kestävä kuntatalous

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Hyvinvoiva henkilöstö

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Digitalisaatio, tiedonhallinta ja tiedolla johtaminen

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma

Riskit - Iisalmen kaupunki

1=Riski Toteutunut
2=Riski kasvanut
3=Ei toteutumassa

Strategiset riskit

Riskin kuvaus ja mahdollinen vaikutus	Ennakoivat toimenpiteet riskin hallintaan	Tilanne	Korjaavat toimenpiteet riskin toteutuessa

Toiminnalliset riskit

Riskin kuvaus ja mahdollinen vaikutus	Ennakoivat toimenpiteet riskin hallintaan	Tilanne	Korjaavat toimenpiteet riskin toteutuessa

Vahinkoriskit

Riskin kuvaus ja mahdollinen vaikutus	Ennakoivat toimenpiteet riskin hallintaan	Tilanne	Korjaavat toimenpiteet riskin toteutuessa

Taloudelliset riskit

Riskin kuvaus ja mahdollinen vaikutus	Ennakoivat toimenpiteet riskin hallintaan	Tilanne	Korjaavat toimenpiteet riskin toteutuessa

Tutustu Iisalmen kaupungin hyvän hallinto- ja johtamistavan sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeeseen ennen riskiarvion tekemistä

Talouden tasapainotusohjelma 2024-2027

Talouden tasapainotusohjelma turvaa kestäväää kuntataloutta ja kaupunkistrategian toteutumista

Iisalmen kaupunkistrategian toiminta-ajatuksena on huolehtia asukkaiden hyvinvoinnista sekä vahvistaa koko seudun kilpailukykyä ja vetovoimaa.

Kestävä, tasapainoinen kuntatalous, jossa tulot kattavat menot, mahdollistaa kaupunkistrategian mukaisen toiminnan kehittämisen ja palveluiden tarjonnan.

Varmistaakseen kaupunkistrategian toteutumista Iisalmi toteutti vuonna 2024 talouden tasapainotusohjelman laatimisen vuosille 2024 - 2027.

Talouden tasapainottamisen tavoitteet ja tausta

Iisalmen kaupungin taloustilanne on vakaa ja talous kestää muutamia alijäämäisiä vuosia. Tarvetta ”äkkijarrutukseen” ei ole. Kuntatalouden oikaiseminen, päätösten toimeenpano ja vaikuttavuus vie vuosia ja siitä syystä työ oli perusteltua aloittaa jo vuonna 2024.

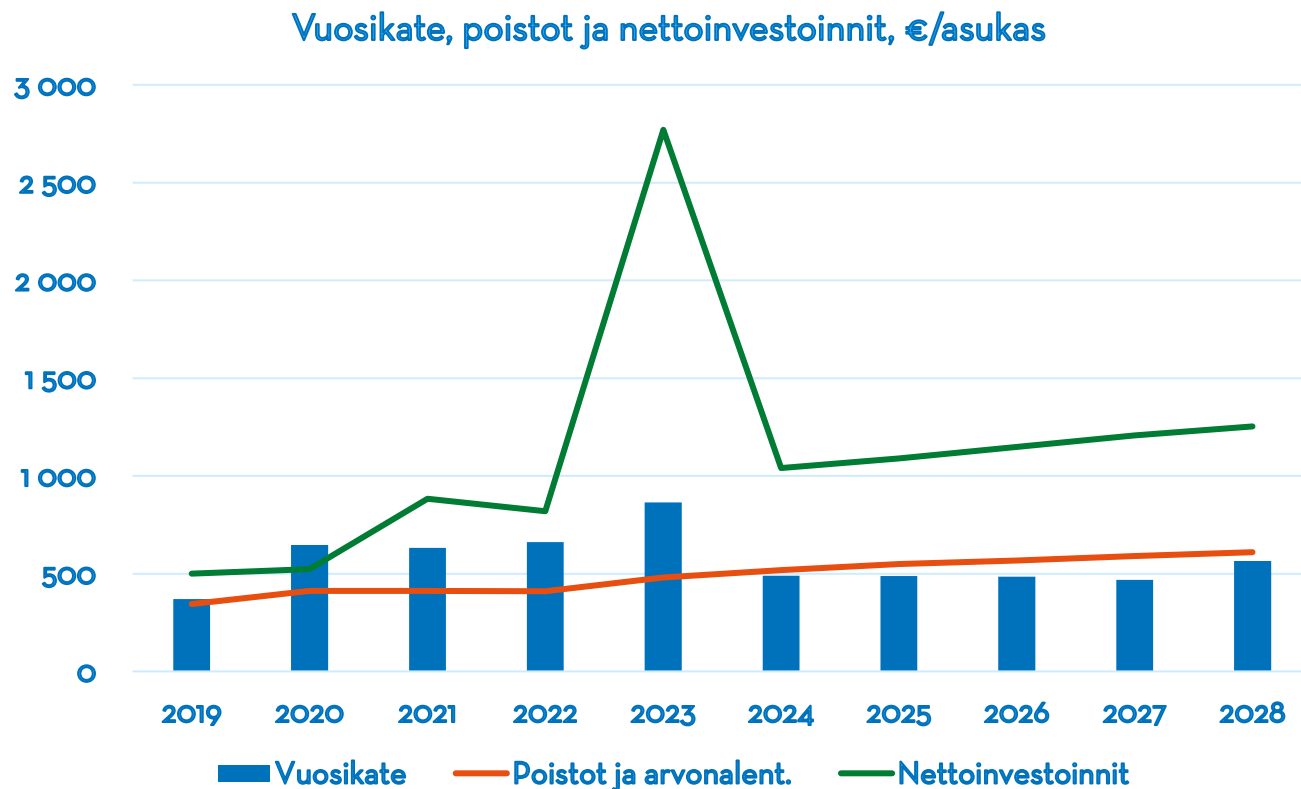
Kuntalain mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ja että taloussuunnitelma on tasapainossa tai ylijäämäinen.

Oikea-aikaisen talouden tasapainottamisen tavoitteena on kääntää talouden kehityssuunta siten, että talouden tasapaino saavutetaan viimeistään vuonna 2027: Tavoite tarkoittaa sitä, että tulot kattavat menot eikä alijäämää synny.

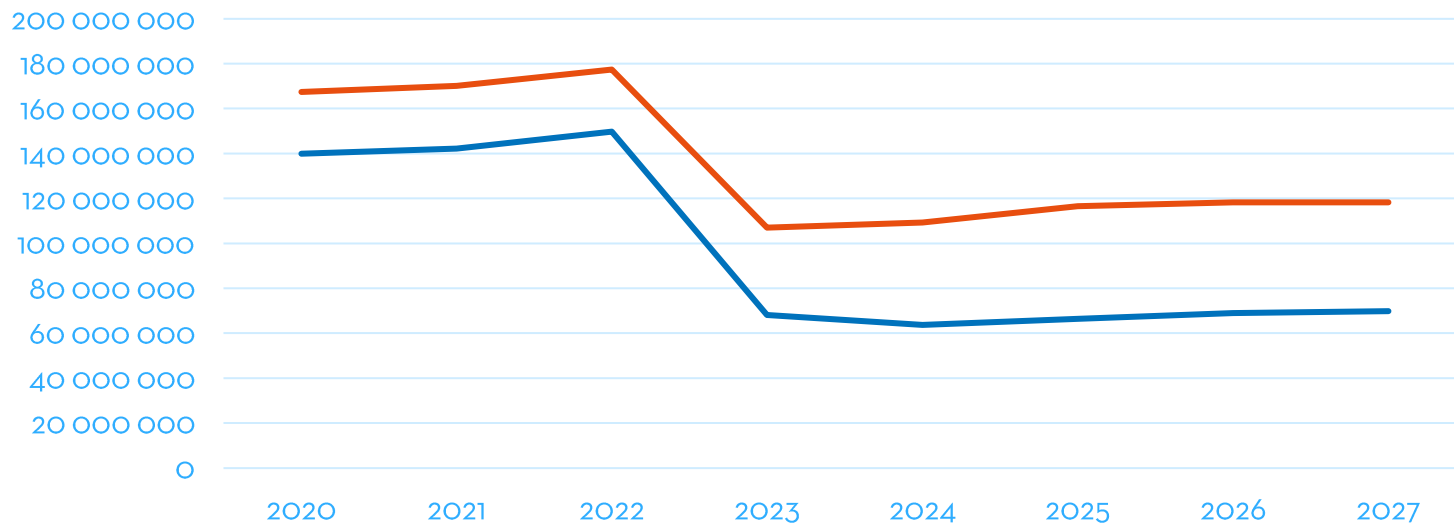
Ennakoitu alijäämä/sopeutustarve vuosille 2025-2026 on n. 5 M€/v (yhteensä n. 10 M€). Talouden kehityssuunnan muuttuminen johtuu hyvinvointialueuudistuksen aiheuttamasta verotulo- ja valtionosuusjärjestelmän muutoksesta (tulopohjan muutos) sekä toimintakulujen kasvusta.

Vuosikate, poistot ja nettoinvestoinnit, €/asukas, valtionvarainministeriön painelaskelman (25.4.2024 mukaan)

Verotulot, valtionosuudet ja toimintamenot 2020-2027

Hyvinvointialueuudistus muutti pysyvästi kuntien rahoitusjärjestelmää

— Verotulot ja valtionosuudet — Toimintamenot

Talouden tasapainottamisen tavoitteet

Talouden tasapainotusohjelman ohjausryhmä

Talouden tasapainotusohjelman laatimista ohjasi ohjausryhmä, johon kuuluivat valtuustoryhmien puheenjohtajat, kaupunginhallituksen puheenjohtaja, kaupunginvaltuuston puheenjohtaja sekä viranhaltijoiden edustajina kaupunginjohtaja ja talousjohtaja. Lisäksi ohjausryhmä on kuullut asiantuntijoina toimialajohtajia.

Ohjausryhmän tavoitteena oli valmistella talouden tasapainotusohjelma vuosille 2024-2027 ja saavuttaa poliittinen yhteisymmärrys ja yhteinen tahtotila tasapainotusohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamiseen.

Ohjausryhmä on kokoontunut neljä kertaa. Lisäksi talouden tasapainotusohjelman valmistelua on käsitelty kaupunginhallituksen kokouksissa sekä valtuustoseminaarissa.

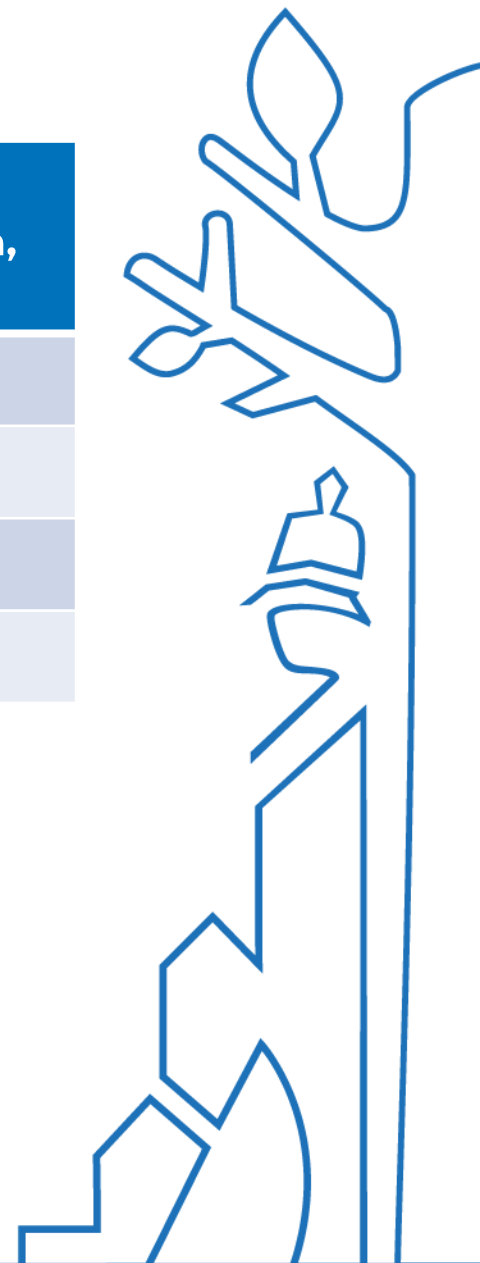
Keinoja talouden tasapainottamiseen

1. Talouden tasapainotus toteutetaan karsimalla toimintamenoja ja lisäämällä tuloja. Tulojen lisäämisessä merkittävin keino on veroprosenttien korottaminen. Veroprosenteista päätetään vuosittain marraskuun 17. päivään mennessä.
2. Talouden tasapainotus toteutetaan pelkästään toimintamenoja karsimalla. Edellyttää merkittäviä sopeutustoimia (n. 5,0 M€/v).
3. Talouden tasapainotus toteutetaan pelkästään tuloja lisäämällä eli korottamalla veroprosentteja niin, että ennakoitu alijäämä saadaan katettua. Edellyttää merkittävän veronkorotuspaineen.

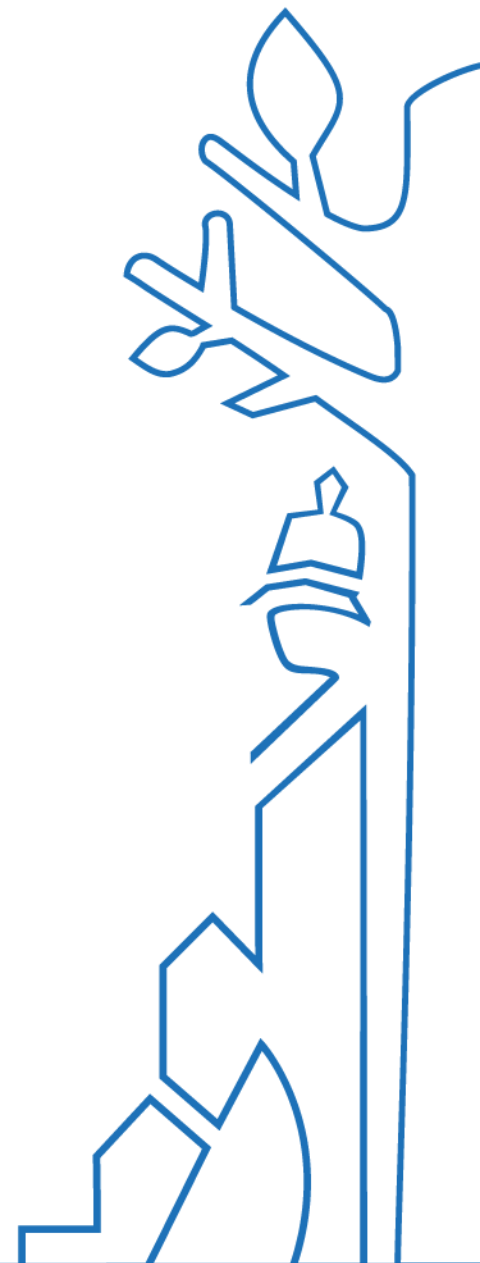
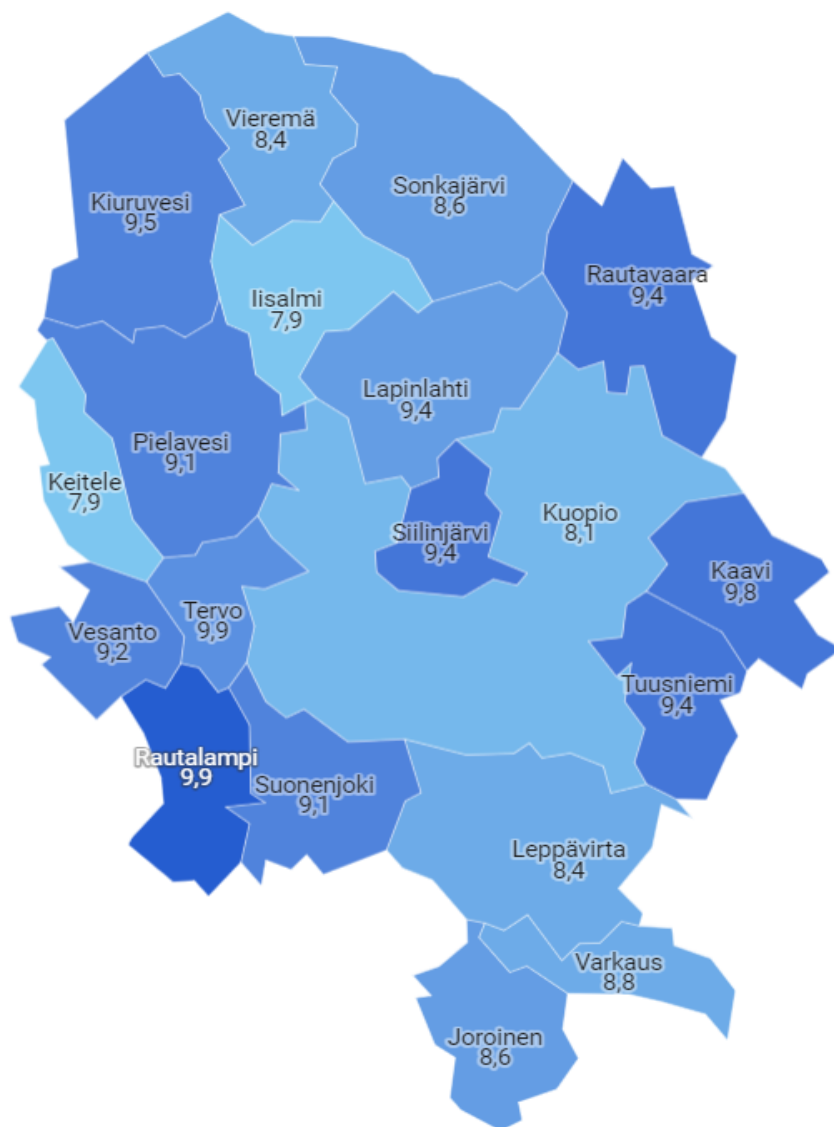

Tuloveroprosentin tuotto

Vuoden 2024 tuloveroprosentti on 7,90 %. Mikäli veroprosentti nostetaan:	Lisääntyvät verotulot arviolta, M€/v
8,10 %:n	0,9
8,40 %:n	2,0
8,70 %:n	3,1
9,10 %:n	4,6

Pohjois-Savon kuntien veroprosentit 2024

Talouden tasapainotusohjelman toimenpiteet

Talouden tasapainotusohjelman valmistelun aikana toimialajohtajat kartoittivat talouden tasapainottamiseen liittyviä toimenpidesityksiä omalta toimialaltaan. Toimialajohtajien toimenpidesitykset käytiin läpi ohjausryhmässä ja valtuustoseminaarissa, minkä jälkeen muodostettiin seuraavalla sivulla oleva yhteenveto toteutettavista toimenpiteistä.

Talouden tasapainotusohjelman toimeenpano tapahtuu vuosien 2025-2027 talous- ja toimintasuunnitelmien valmistelun ja käsittelyn yhteydessä. Talouden tasapainotusohjelmassa olevat toimenpiteet viedään budjetoinnin yhteydessä talous- ja toimintasuunnitelmaan.

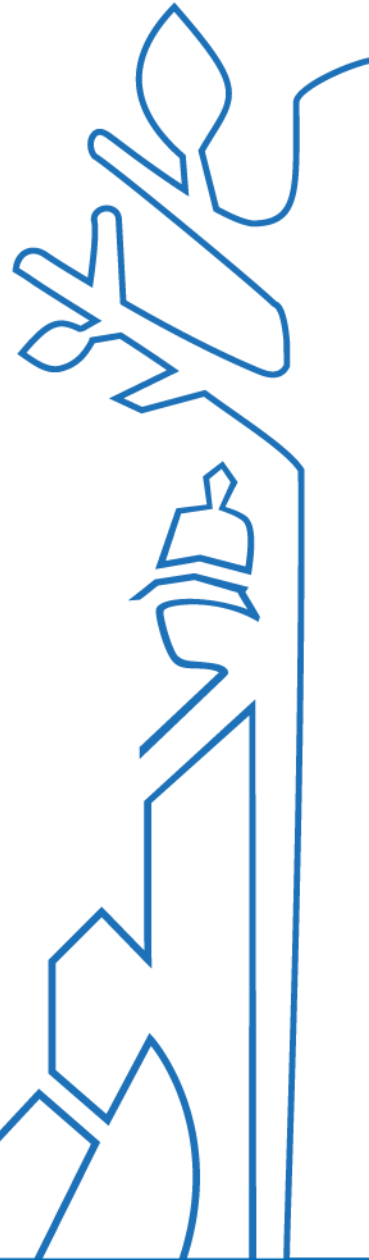
Lisäksi lautakuntien on esitettävä vuosittain säästöjä, jotka määritellään tarkemmin kaupunginhallituksen antamassa talousarvion laadintaohjeessa.

Talouden tasapainotusohjelmaan liittyy keskeisesti myös varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluverkkosuunnitelma, jonka käsittely toteutetaan eri päätöksillä.

Talouden tasapainotustoimenpiteiden säästöpotentiali 2025-2026

Kaupungintalon tilojen käytön tehostaminen	-100 000
Katuvalaistuksen energian vähennys	-40 000
Peruskoulujen kalusteiden hankinnoista supistaminen	-110 000
Muille kunnille myytävät vaka-palvelut, lisätulot vähentävät kokonaiskustannuksia	-80 000
Asiantuntijapalveluiden ostojen vähentäminen	-87 700
Maankäyttösopimukset: maksu 30% kiinteistön arvonnoususta, lisätulot vähentävät kokonaiskustannuksia	-50 000
Henkilöstön lomarahojen vaihto vapaaksi, säästövapaat	-100 000
Liikunta-alueiden valaistuksen energian vähentäminen	-7 000
Varhaiskasvatuksen henkilöstön supistaminen, Pikku-Simpukan sulkeminen, Paloisten aukioloajan supistaminen	-621 000
Rakennusten purkamisen vähentäminen	-164 000
Asiakaspalvelutoimintojen henkilöstön vähentäminen	-50 000
SOTE-kiinteistöjen yhtiöittäminen/myynti	
Markkinointipanostusten pienentäminen	-30 000
Metsämyynnin lisääminen, lisätulot vähentävät kokonaiskustannuksia	-15 000
Hankerahoituksen pienentäminen	-20 000
Perhepäivähoidon supistaminen	-70 000
Kirjaston aineistomäärärahan vähennys -10%	-15 400
Ympäristölupa-, ilmoitus- ja tarkastusmaksujen nostaminen, lisätulot vähentävät kokonaiskustannuksia	-10 000
Pysäköintivirhemaksujen korotus, lisätulot vähentävät kokonaiskustannuksia	-10 000
Osallistavien budjetointien määrärahojen poisto	-120 000
Toimintamenojen vähennys yhteensä 2025-2026:	-1 700 100

Talouden tasapainotusohjelman toimenpiteet

- Talouden tasapainotustarve vuosille 2025-2026 on yhteensä n. 10 M€.
- Edellä esitetyillä toimenpiteillä saavutetaan vuosina 2025-2026 arviolta n. 1,7 M€ säästöt.
- Talouden tasapainotustyötä on edelleen jatkettava, tavoitteena löytää toimenpiteitä, joilla saavutetaan arviolta n. 8,3 M€:n säästöt/tulonlisäykset vuosien 2025-2026 aikana.
Kaupunginhallitus antaa tarkentavat määräykset talousarvion laadintaohjeessa.

